

Kazimierz Myśliński

Józef Garbacz (12 III 1907 - 27 V 1976)

Rocznik Lubelski 20, 163-164

1977

Artykuł został opracowany do udostępnienia w internecie przez Muzeum Historii Polski w ramach prac podejmowanych na rzecz zapewnienia otwartego, powszechnego i trwałego dostępu do polskiego dorobku naukowego i kulturalnego. Artykuł jest umieszczony w kolekcji cyfrowej bazhum.muzhp.pl, gromadzącej zawartość polskich czasopism humanistycznych i społecznych.

Tekst jest udostępniony do wykorzystania w ramach dozwolonego użytku.

JÓZEF GARBACIK

(12 III 1907—27 V 1976)

Lubelskiemu środowisku naukowemu nazwisko Profesora Józefa Garbacika kojarzy się z właściwym organizatorem i pierwszym dziekanem Wydziału Humanistycznego UMCS, a jednocześnie twórcą sekcji historycznej, który w 1952 roku na zaproszenie rektora UMCS podjął się tej niezmiernie trudnej w ówczesnych warunkach misji. Kiedy zegnał się z Lublinem, aby wrócić do przerwanych tylko na pewien czas funkcji w Uniwersytecie Jagiellońskim, był rok 1955. Misja została zakończona powodzeniem: nowy wydział z dwoma powstałymi wówczas sekcjami — historii i filologii polskiej, rozpoczął swoją tak ważną dla Lubelszczyzny działalność.

Nawiązany kontakt trwał jednak dalej. Profesor Garbacik interesował się zawsze sprawami wydziału i sekcji, służył radą, pracował nad bliższym związaniem ich z naukowymi placówkami Krakowa, zwłaszcza przez udział w szerszych akcjach naukowych planowanych przez Instytut Historii UJ, jak w zakrojonej na wielką skalę monografii Małopolski czy w zbliżającej się jubileuszowej sesji poświęconej Długoszowi.

Toteż historyków lubelskich zaskoczyła wiadomość o niespodziewanej śmierci Profesora w Krakowie. Do końca był bowiem niezmiernie czynny, a Jego pomysły i inicjatywy były w Lublinie przedmiotem dyskusji. Tragiczna data skłania do wspomnień o działalności Zmarłego w Lublinie i refleksji nad Jego rolą i miejscem w polskiej nauce historycznej.

Nie ulega wątpliwości, że odegrał w niej rolę poważną. Uczeń historyków tej miary, co Wacław Sobieski, Władysław Semkowicz i ten, który wywarł na Jego naukową twórczość wpływ największy — Jan Dąbrowski, nie mógł przecież, wszedłszy raz na wytyczone przez nich drogi, nie pójść nimi dalej i nie próbować samodzielnych rozwiązań bardzo trudnych problemów dziejów polskich i powszechnych. Umożliwiło Mu tę pracę znakomite opanowanie warsztatu badawczego i dłuższe staże w archiwach zagranicznych, zwłaszcza włoskich, z watykańskim i weneckim na czele. Wynikiem wieloletnich kwerend i studiów było wyjaśnienie wielu problemów z historii stosunków Polski do luksemburskich Czech i Węgier, a także wnikięcie w zawiłe arka polityki ówczesnych państw włoskich. Za wybitne osiągnięcie uważa się powszechnie pracę habilitacyjną Profesora Garbacika *Kallimach jako dyplomata i polityk*, kontynuowaną następnie w szeregu rozpraw i artykułów. Tematyka ta została w Jego nowszych pracach rozszerzona na inne dziedziny wielkiej polityki europejskiej, zwłaszcza na problem turecki, na który rzucił nowe światło, wykorzystując zwłaszcza tzw. kodeks zagrzebski. Dzięki niemu mógł też wyjaśnić szereg spraw dotyczących stosunków polsko-moldawskich, przede wszystkim zaś polsko-moskiewskich. Zainteresowania Profesora Garbacika tymi za-

gadnieniami nie ograniczały się zresztą do wieku XV, lecz objęły także następne stulecie i przełom XVI i XVII wieku.

W tak szerokich ramach czasowych wiele nowych ustaleń i oświeżeń uzyskał Profesor Garbacik w dziedzinie kultury polskiej późnego średniowiecza i odrodzenia, zwłaszcza w odniesieniu do rozwoju nauki tego okresu, dziejów Uniwersytetu Krakowskiego, polskiego husytyzmu.

Mogłoby się wydawać, że tak zdeklarowany historyk dziejów powszechnych raczej nie znajdzie już czasu na ograniczone terytorialnie badania regionalne. Nic podobnego. Znalazł On czas i na nie. Co więcej: nie stanowiły one bynajmniej marginesu Jego naukowej działalności. Zainteresowania w tym kierunku wyniósł zapewne jeszcze z ławy szkolnej gimnazjum w Jasle, którego był uczniem, a uwieńczył wydaną w 1938 roku monografią miasta Tarnowa oraz wydanymi przed niewielu laty i redagowanymi przez siebie monografiami zbiorowymi Jasła i Krosna, uchodzącymi słusznie za wzorowe prace regionalne. Jego regionalistyka nie stanowiła nigdy celu samego dla siebie, lecz w Jego przekonaniu dostarczała przede wszystkim nowego materiału źródłowego dla koncepcji szerszych, podbudowywała je, była jakby odmiennym podejściem do nich, pozwalającym na nowe rozumienie i oświecenie. Tylko to nadaje jej zawsze sens głębszy i tłumaczy, dlaczego historyk, obracający się w kręgu wielkich problemów politycznych i kulturalnych, mógł poświęcić jej tyle uwagi w swojej naukowej działalności.

Niemale zasługi posiada Profesor Garbacik na polu organizacji polskiej nauki historycznej. Był redaktorem „Kwartalnika Historycznego” (1947—1949), „Wiadomości Historycznych” (1956—1960), „Małopolskich Studiów Historycznych” (1959—1964). Wymienić należy Jego prace edytorskie, z których największe znaczenie zdobyły *Materiały do dziejów dyplomacji polskiej z lat 1486—1516*, tzw. kodeks zagrzebski. Piastował odpowiedzialne stanowiska w Uniwersytecie Jagiellońskim i Wyższej Szkole Pedagogicznej w Krakowie, w Polskim Towarzystwie Historycznym i innych organizacjach naukowych.

Właśnie te naukowo-badawcze i organizacyjne doświadczenia pozwoliły Mu pomyślnie wywiązać się z zadania zorganizowania Wydziału Humanistycznego i studiów historycznych w UMCS. Zorganizował pierwsze dwie sekcje studiów humanistycznych i stworzył koncepcję dalszego rozwoju wydziału, nowych kierunków studiów i katedr. Opracował pierwsze długofalowe plany badawcze i kładł podwaliny pod badania regionalne nad dziejami Lubelszczyzny. Wzniósł pierwsze zręby bibliotek zakładowych. Sprowadził do Lublina grupę samodzielnych pracowników naukowych i stworzył drogę naukowej kariery młodej kadry, z której dzisiaj rekrutuje się duża część obecnych profesorów i docentów tego wydziału. Z wszystkimi dzielił się własnymi doświadczeniami dydaktycznymi i badawczymi. Ożywił działalność Polskiego Towarzystwa Historycznego i włączył się do akcji popularyzowania historii przez odczyty publiczne. Krótko mówiąc, z nazwiskiem Profesora Garbacika wiążą się wszystkie elementy tworzącego się i rozwijającego lubelskiego ośrodka historycznego.

Talenty organizacyjne, inicjatywa, energia w działaniu, zdolność perspektywicznego widzenia, pracowitość — to nie wszystkie cechy Profesora Garbacika jako uczonego. Ci, co Go znali i współpracowali z Nim, zachowali na zawsze obraz człowieka z gruntu prawego i uczciwego, ideowego i zaangażowanego, umiejscowiającego swoje osobiste dobro podporządkować zawsze nadrzędnym interesom nauki i społeczeństwa.

Kazimierz Myśliński